

KONKURĒJOŠA KOMERCDARBĪBA IR PAMATS DALĪBNIEKA IZSLĒGŠANAI NO SABIEDRĪBAS

VALTS NERETS, ZAB "SORAINEN", zvērināts advokāts

JĀNIS BITE, ZAB "SORAINEN", zvērināts advokāts

Konkurējošas sabiedrības dibināšana un tās darbības aktīva veicināšana ir būtisks sabiedrības dalībnieka lojalitātes pienākuma pārkāpums, norāda Latvijas Republikas Augstākā tiesa šovasar sagatavotajā spriedumā.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas (AT) 28.06.2018. spriedums izdarīts SIA "Rīgas Tālmācības vidusskola" prasībā pret prasītājas dalībnieci (fizisko personu), SIA "V.V. mācību centrs" un Rīgas 1.Tālmācības vidusskolu.

Prasība tika celta par dalībnieka izslēgšanu no sabiedrības, autortiesību pārkāpuma pārtraukšanu un zaudējumu

atlīdzības piedziņu (lieta Nr.C10061814).

AT atstāja negrozītu Zemgales apgabaltiesas (ZA) 27.07.2016. spriedumu daļā par dalībnieces izslēgšanu no SIA "Rīgas Tālmācības vidusskola", bet atcēla daļā par zaudējumu atlīdzības piedziņu par autortiesību pārkāpumu. Lieta sprieduma atceltajā daļā nodota jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, informē AT.

LIETAS BŪTĪBA

SIA "Rīgas Tālmācības vidusskola" pieder mācību iestāde Rīgas Tālmācības vidusskola, kas nodrošina pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības apguvi tālmācībā. Prasība tiesā celta, jo viena no divām sabiedrības dalībniecēm bija nodibinājusi konkurējošu komercsabiedrību – SIA "V.V. mācību centrs", kurai savukārt pieder Rīgas 1.Tālmācības vidusskola.

Konkurējošā izglītības iestāde ir saņēmusi tādu pašu izglītības programmu licenci kā prasītāja. Turklāt konkurējošās sabiedrības dibinātāja

apzināti maldināja Rīgas Tālmācības vidusskolas absolventus, ka Rīgas 1.Tālmācības vidusskola ir tā pati Rīgas Tālmācības vidusskola, kā arī veica citas darbības, lai Rīgas 1.Tālmācības vidusskola tiktu uzskatīta par Rīgas Tālmācības vidusskolu. Prasītāja norādīja, ka tās dalībiece, kas vienlaikus bija tās valdes locekle, ir nodevusi konkurējošajai komercsabiedrībai prasītājai piederošos elektroniskos mācību materiālus, mācību videomateriālus un ieskaites, tādējādi pārkāpjot prasītājas autortiesības.

AT LĒMUMS

Jautājumā par atbildētājas izslēgšanu no SIA "Rīgas Tālmācības vidusskola" ZA nosprieda par labu prasītājai, atzīstot, ka atbildētāja ir pārkāpusi lojalitātes pienākumu pret savu sabiedrību un šādi radījusi prasītājai būtisku

kaitējumu, par ko liecina arī fakts, ka pēc konkurējošās sabiedrības un izglītības iestādes nodibināšanas ievērojami samazinājās prasītājas izglītojamo skaits.

AT atzina apelācijas tiesas spriedumu šajā daļā par pamatotu. Atsaucoties uz iepriekšējo judikatūru, AT norāda, ka ne sabiedrībai, ne citiem tās dalībniekiem nav jāpacieš

Jānis Bite

Valts Nerets

” Dalībniekam ir lojalitātes pienākums pret savu sabiedrību, un konkurējoša komercdarbība ir būtisks šī pienākuma pārkāpums

tāds dalībnieks, kurš ne tikai nepilda lojalitātes pienākumu, bet ir nodarījis sabiedrībai būtisku kaitējumu, un pastāv iespēja, ka viņš varētu nodarīt kaitējumu arī turpmāk. Konkrētajā lietā tiesa norādīja, ka konkurējošas sabiedrības dibināšana un tās darbības aktīva veicināšana ir būtisks sabiedrības dalībnieka lojalitātes pienākuma pārkāpums.

Jautājumā par iespējamo autortiesību pārkāpumu ZA secināja, ka atbildētājas ir atzinušas autortiesību pārkāpumu, jo nav iebildušas pret pirmās instances tiesas noteikto galīgo pienākumrīkojumu – pienākumu pārtraukt autortiesību pārkāpumu un aizliegumu turpmāk veikt pārkāpjošās darbības. Pamatojoties uz šo secinājumu, apgabaltiesa noteica atbildētājām pienākumu atlīdzināt ar autortiesību pārkāpumu nodarītos zaudējumus.

AT turpretim norāda, ka apelācijas instances tiesa nepareizi izprata cēlonisko sakaru starp pārkāpuma

konstatēšanu un tiesiskās aizsardzības līdzekļa piemērošanu. Atbildētājas apelācijas sūdzībā bija skaidri paudušas iebildumus pret autortiesību pārkāpuma faktu, taču neuzskatīja par lietderīgu pārsūdzēt piemēroto tiesiskās aizsardzības līdzekli, jo strīdus autortiesību objektus neizmantojot un līdz ar to šādu objektu izmantošanas aizliegums nevar ietekmēt atbildētājas. Tā kā tikai pārkāpuma nodibināšana var būt pamats tiesiskās aizsardzības līdzekļa piemērošanai, nevis otrādi, tad apgabaltiesa nepamatoti secināja, ka atbildētājas ir atzinušas pārkāpuma izdarīšanas faktu.

AT arī norāda, ka gan pirmās instances tiesa, gan ZA nav skaidri noteikušas prasītājas tiesību apjomu, bet gan paudušas pretrunīgas atziņas, proti, no vienas puses, norādot, ka prasītājai pieder autora mantiskās tiesības, bet, no otras puses, – izmantošanas tiesības. Mantisko tiesību ieguvējs ir jānošķir no izmantošanas tiesību ieguvēja jeb licenciāta. Atkarībā no prasītāja statusa mainās prasītāja tiesību apjoms, tostarp tiesības celt prasību pret pārkāpēju. Neierobežotas tiesības celt šādu prasību ir tikai autora mantisko tiesību īpašniekam. Savukārt licenciāta tiesības celt prasību tiesā ir atkarīgas no tā, ciktāl autora mantisko tiesību īpašnieks ir piekritis tam, ka licenciāts šādu prasību ceļ savā vārdā, vai ciktāl šādas prasības tiesības izriet no licences līguma, kas noslēgts starp mantisko tiesību īpašnieku un licenciātu.

Par zaudējumu aprēķinu AT norāda, ka tas apgabaltiesai atkārtoti jāvērtē, ņemot vērā AT spriedumā ietvertās atziņas par t.s. licences maksas metodes piemērošanu. AT norāda uz vispārīgu principu, ka, piemērojot licences

maksas metodi, lai aprēķinātu zaudējumu apmēru, tiesību pārkāpējam nav jārada ne labvēlīgāks, ne nelabvēlīgāks stāvoklis kā ikvienam licencesņēmējam. Civiltiesisku zaudējumu atlīdzināšanas mērķis ir pilnībā atlīdzināt prasītājam nodarīto mantisko kaitējumu, nevis sodīt atbildētāju. Turklāt apelācijas instances tiesai bija pienākums noteikt licences maksu, ņemot vērā nevis prasītājas viedokli, kā tas ir norādīts pārsūdzētajā spriedumā, bet gan vērtējot, kādu atlīdzību prasītāja būtu noteikusi tirgus apstākļos un kādu atlīdzību šādos apstākļos potenciālā licencesņēmēja būtu gatava maksāt par licenci.

SPRIEDUMA NOZĪME

Mēs – zvērināti advokāti Jānis Bite un Valts Nerets – šajā lietā pārstāvējām prasītāju. Norādām, ka centrālais jautājums lietā bija dalībnieka izslēgšana no sabiedrības un intelektuālā īpašuma tiesību aizskārums lietā bija sekundārs, jo bija tikai viens no būtiska kaitējuma nodarīšanas sabiedrībai pamatiem. Šis spriedums ir nozīmīgs dalībnieka izslēgšanas kontekstā, jo Latvijas tiesu praksē nostiprina atziņu, ka sabiedrības dalībniekam ir lojalitātes pienākums pret savu sabiedrību un konkurējoša komercdarbība ir būtisks šī pienākuma pārkāpums, kas apdraud gan konkrētās sabiedrības dzīvotspēju, gan arī kaitē godīgai komercdarbības videi.

Kā atzina tiesa, būtiska kaitējuma esamībai nav noteikti jākonstatē noteiktā summā izmērāms mantisks zaudējums sabiedrībai. Tiesas ieskatā ar konkurējošu komercdarbību ir radīts būtisks kaitējums sabiedrībai, jo, pirmkārt, komercdarbība ir konkurējoša, un, otrkārt, pārkāpēja rīcība neatbilst Komerclikuma (KL) 171.pantam un kopumā apdraud sabiedrības komercdarbības mērķi – peļņas gūšanu, līdz ar to būtiski kaitē sabiedrības interesēm. Ikvienam sabiedrības, tostarp sabiedrības ar ierobežotu atbildību, dalībniekam ir lojalitātes pienākums pret sabiedrību, kas nozīmē, ka dalībniekam jārīkojas sabiedrības interesēs kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Gadījumā, kad sabiedrības dalībnieka rīcība ir būtiski kaitējusi sabiedrības interesēm, sabiedrība pēc tās izvēles ir tiesīga gan piedzīt pārkāpuma radītos zaudējumus, gan prasīt izslēgt dalībnieku no sabiedrības dalībnieku skaita.

Šī tiesvedība, kas 3 instancēs ilga 4 gadus, iezīmēja arī būtiskus trūkumus Latvijas strīdu risināšanas sistēmā. Situācijās, kad sabiedrības dalībniekiem ir līdzvērtīgs balsstiesību skaits un šie dalībnieki vienlaikus ir arī sabiedrības valdes locekļi ar kopīgām pārstāvības tiesībām, dalībnieku strīdi faktiski nozīmē to, ka sabiedrības komercdarbība tiek paralizēta, tāpēc šādu strīdu ātra un efektīva atrisināšana var būt kritiska sabiedrības dzīvotspējai. Tas nav tikai konkrētā strīda dalībnieku interesēs, bet arī visas Latvijas sabiedrības interesēs. Mūsdienās uzņēmējdarbība vairumā gadījumu tiek īstenota, izmantojot kapitālsabiedrības, un veiksmīgu, nodokļus maksājošu biznesu nāve ilgstošu tiesvedības procesu dēļ nav Latvijas interesēs.

Konkrētajā lietā strīda ātru un efektīvu atrisināšanu vēl vairāk apgrūtināja arī apstākļi, ka izslēgtais dalībnieks nodarbojās ar konkurējošu komercdarbību vienā tirgū ar prasītāju, faktiski piesavinoties sabiedrības nosaukumu, tāpēc jebkāds kaitējums, kas tika nodarīts sabiedrības interesēm, deva tiešu labumu izslēgtajam dalībniekam un viņa nodibinātajai konkurējošai sabiedrībai, tādējādi motivējot izslēgto dalībnieku turpināt kaitējošo darbību.

Lai arī tiesvedība daļā par dalībnieka izslēgšanu ir noslēgusies veiksmīgi, nav šaubu, ka 4 gadi šādu strīdu atrisināšanai ir pārlietu ilgs laiks un vairumā līdzīgu gadījumu kapitālsabiedrības, kas ir iesaistītas šādos strīdos, visticamāk, nemaz nesagaidīs galīgo spriedumu.

Vēl viens būtisks trūkums, kas kļuva acīmredzams tiesvedības gaitā, ir saistīts ar citu valsts pārvaldes iestāžu izpratni un pieeju šādām situācijām. Vienīgais tiesību aizsardzības līdzeklis, kas atbilstoši KL noteikumiem bija pieejams prasītājam situācijā, kad atbildētājs apzināti kaitē sabiedrības interesēm, bija prasības celšana sabiedrības vārdā pret otru dalībnieku par tā izslēgšanu no sabiedrības. Lai arī prasītāja darīja visu iespējamo, lai valsts iestādēm skaidrotu situāciju, tostarp notiekošo tiesvedības procesu un dalībnieka ierobežotās iespējas ietekmēt procesus sabiedrībā līdz galīgā sprieduma spēkā stāšanās brīdim, iestādes bieži izvēlējās ļoti formāli izturēties pret gadījumiem, kad sabiedrība acīmredzami nevarēja izpildīt likumā noteiktos pienākumus. Piemēram, Valsts ieņēmumu dienests vairākkārtīgi sodīja arī prasītāju kā vienu no sabiedrības valdes locekļiem par likumā noteikto atskaišu neiesniegšanu, lai arī vienīgais iemesls, kāpēc šīs atskaites nevarēja tikt iesniegtas atbilstošā formā (jo prasītāja vienpersoniski parakstītas atskaites tika iesniegtas), bija atbildētājas, kas vienlaicīgi bija otrs valdes loceklis, attieksšanās šīs atskaites parakstīt. Turklāt, mūsdiā, pastāv liela varbūtība, ka valsts pārvaldes iestādēm pieejamo sankciju precīza piemērošana būtu sekmējusi strīda ātrāku atrisināšanu.

SECINĀJUMI

Nobeigumā jāuzsver 2, mūsdiā, būtiskākie secinājumi, kas izriet no mūsu pieredzes šajā tiesvedībā:

- likumdevējam ir nepieciešams apsvērt veidus, kā uzlabot šādu strīdu izskatīšanas efektivitāti un ātrumu (piemēram, ieviešot speciālu tiesvedības kārtību);
- gan likumdevējam, gan valsts pārvaldes iestādēm ir nepieciešams apsvērt veidus, kā nodrošināt, lai tiesu un valsts pārvaldes iestāžu pieeja šādām situācijām, kad sabiedrības darbība faktiski ir paralizēta, ir vienota un koordinēta. Pretējā gadījumā pastāv ļoti liela varbūtība, ka ilgstošās procesa vai valsts pārvaldes iestāžu tiesvedības gaitā piemēroto sankciju dēļ tiesvedība par dalībnieka izslēgšanu beidzas nevis ar taisnīgu spriedumu, bet ar zaudētu biznesu pirms galīgā sprieduma sagaidīšanas.